

ВІДГУК

офіційного опонента на кандидатську дисертацію

Канюки Світлани Іванівни

«Формування толерантності жінок різного віку як умови їх

психологічної готовності до майбутнього материнства»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук

за спеціальністю 19.00.07 - педагогічна та вікова психологія

Актуальність теми дисертаційного дослідження Канюки Світлани Іванівни зумовлена кризовими процесами інституту сім'ї загалом, батьківства і материнства зокрема. Сучасні цивілізаційні, демографічні, соціально-економічні й психологічні реалії спонукають до глибокого осмислення причин падіння престижу й знецінення життєдайної місії й традиційної ролі жінки-матері, охоронниці й берегині самого життя. Під впливом глобалізаційних процесів зазнали кардинальної трансформації не тільки культурні цінності та суспільні настанови, а й суттєво змінилася психологія, самосвідомість жінок, їх ставлення до своїх природних функцій, зокрема, до готовності стати матір'ю, люблячою, турботливою і терпимою не лише до своїх дітей, а й до чужих, до людей взагалі. Важливості материнської поведінки для повноцінного розвитку дитини, її складній структурі та шляхам розвитку, багатогранності її культурних та індивідуально-типологічних особливостей присвячена значна кількість наукових досліджень, що дозволяє говорити про материнство як самостійну реальність. Виховання нового покоління незалежних, ініціативних, впевнених в собі, відкритих, творчих особистостей можливе лише за умови їх формування в сімейній атмосфері безумовного прийняття, поваги та любові, відповідальності та соціального інтересу, тобто доброзичливого, толерантного ставлення до відмінностей. Саме достатній етичний рівень міжособистісної толерантності жінок в купі з любов'ю як безумовним прийняттям, може стати вирішальною умовою їх психологічної готовності до майбутнього материнства, а значить, і виховання цілісної й гармонійної особистості дитини. Однак особистісна толерантність як багаторівнева та динамічна умова психологічної

готовності жінок до майбутнього материнства, незважаючи на свою важливість, у психологічній науці системно майже не вивчалася.

Отже, зважаючи на соціальну значущість та недостатню вивченість проблеми формування толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства, дисертаційне дослідження Канюки Світлани Іванівни вважаємо доцільним і актуальним.

Зміст дисертаційної роботи представлений поглибленим і детальним аналізом проблеми дослідження, що знайшло своє відображення у визначенні базових засад наукового пошуку. Дисертантка чітко сформулювала об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, об'єктивно окреслила наукову новизну та практичну значущість одержаних результатів. Слід також відзначити ретельно вибудований С.І. Канюкою план теоретичного та емпіричного дослідження, вдало поєднані якісний і статистичний аналіз одержаних результатів.

Дисертаційна робота чітко структурована, авторка аргументовано та послідовно розв'язує визначену мету та завдання дослідження. Текст повною мірою проілюстрований таблицями й рисунками, що полегшує розуміння викладеного теоретичного та емпіричного матеріалу та позитивно впливає на сприйняття основних результатів і висновків. Цінність рецензованої праці зумовлюється й тим, що її дослідно-емпірична робота включає в себе не лише констатувальний психологічний експеримент з великою репрезентативною вибіркою, але, що особливо важливо, об'ємний формувальний експеримент – з визначеною власною оригінальною стратегією його проведення.

Перший розділ «Теоретичні підходи до проблеми формування толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства» засвідчив наукову обізнаність та професійну компетентність дисертантки. На основі аналізу основних підходів до феноменів «толерантності» та «психологічної готовності до материнства» в цілому і окремих їх складових здійснено виклад основних теоретико-методологічних засад дослідження. У цьому розділі висвітлено стан досліджуваної проблеми, вивчено вікові особливості формування толерантності та психологічної

готовності до материнства, розкрито теоретичні засади проблеми, обґрунтовано проблему формування толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства, вивчено структури толерантності та психологічної готовності до материнства, що містять ціннісно-мотиваційну, когнітивну, емоційну та поведінкову складові, кожна з яких характеризується певними показниками, проаналізовано соціальні та психологічні чинники їх формування.

У другому розділі «Емпіричне дослідження толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства» викладено загальну стратегію емпіричного дослідження, обґрунтовано вибір діагностичного інструментарію для вивчення толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства, наведено результати констатувального експерименту з вивчення толерантності жінок різного віку як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства та основних показників складових толерантності, що впливають на формування психологічної готовності жінок до майбутнього материнства, виокремлено та проаналізовано психологічні особливості типів жінок за сформованістю їх толерантності та психологічної готовності до материнства.

Необхідно зазначити, що представлені в дисертації С.І. Канюки методи і методики дають достатньо повне уявлення про дослідницькі процедури і процеси, а отримані результати відзначаються ретельним оформленням якісних і кількісних даних. Висновки до розділу сприймаються переконливо, не викликаючи сумнівів щодо процедурно-діагностичного перебігу констатувального експерименту та інтерпретації його результатів.

У третьому розділі «Формування толерантності жінок як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства» дисертанткою змістовно обґрунтовано та емпірично перевірено систему формування толерантності жінок як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства. Теоретичним обґрунтуванням формувального експерименту був еkleктичний підхід, теоретичні та практичні положення про активні методи навчання у психокорекції зарубіжних і вітчизняних науковців, що дало змогу дисертантці побудувати

систему формування толерантності жінок як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства таким чином, щоб вона була спрямована на формування структурних складових толерантності, що впливають на психологічну готовність жінок до майбутнього материнства (ціннісно-мотиваційна складова: ціннісні орієнтації та базові настанови; когнітивна складова: усвідомлення суті толерантності та її цінності в особистому житті, мотивація до її підвищення, освіченість з питань толерантності; емоційна складова: емпатійні здібності та самоставлення; поведінкова складова: комунікативна толерантність, самоактуалізація, вольова саморегуляція).

Результати впровадження авторської системи формування толерантності жінок як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства, які подані в дисертації, засвідчили її ефективність, що відображено у значному підвищенні рівня розвитку толерантності жінок, а також зростанні рівня розвитку психологічної готовності досліджуваних жінок до материнства. Позитивні зміни відбулися у структурі вибірки за типами сформованості толерантності та психологічної готовності жінок до материнства (зокрема, кількість жінок типу «ідеальна матір» значно зросла).

Важливо зазначити, що за результатами формувального експерименту були розроблені рекомендації для індивідуального консультування психологами представників неоптимальних типів матерів («конформна матір», «проактивна матір», «толерантна не-матір», «відкрита матір», «егоїстична матір», «егоцентрична матір»), що розширює можливості психокорекційного впливу на комплексне формування досліджуваного феномену.

Загальні висновки змістовні, обґрунтовані, виконані на належному рівні узагальнення та відповідають поставленим у дослідженні завданням.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження С.І. Канюки знайшли своє відображення в 11 публікаціях, серед яких 3 статті у наукових фахових виданнях України, 2 статті в зарубіжних періодичних фахових виданнях, 6 матеріалів науково-практичних конференцій та навчально-методичному посібнику (у співавторстві з науковим керівником О.В. Строяновською).

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

В цілому, подане дисертаційне дослідження є змістовною, логічно вибудованою та завершеною роботою.

Водночас хочемо висловити автору деякі зауваження та побажання:

1. Дещо перевантаженим докладною інформацією є перший підрозділ першого розділу дисертаційного дослідження щодо вивчення феномену психологічної готовності до материнства. І хоча питання, презентовані у ньому, є важливими, на нашу думку, доцільніше було б їх представити більш узагальнено.

2. Аналіз результатів констатувального експерименту у другому розділі описаний, на нашу думку, занадто детально. Зокрема, було б доцільніше описати взаємозв'язок показників складових толерантності та психологічної готовності до материнства, кластери за рівнем розвитку толерантності та психологічної готовності до материнства, а також результати математико-статистичної обробки одержаних експериментальних даних на більш високому рівні узагальнення.

3. У роботі встановлено, що принциповим демографічним чинником формування толерантності жінок як умови їх психологічної готовності до материнства є вік жінок. Цікавим було б представити і інші соціальні чинники, зокрема, соціальний статус жінок, кількість дітей. Це дозволило б розглянути досліджувану проблему більш комплексно.

4. На нашу думку, варто було б детальніше описати особливості застосування психологічних методів, прийомів та засобів різних психологічних напрямків, які були використані для розвитку толерантності жінок як умови їх психологічної готовності до материнства.

5. У роботі наявні окремі стилістичні огріхи.

Однак, висловлені зауваження та побажання не є суттєвими і не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої роботи.

Вищезазначене дає підстави зробити висновок про те, що дисертаційна робота «Формування толерантності жінок як умови їх психологічної готовності до майбутнього материнства» є завершеним самостійним дослідженням, в якому

поставлена і на належному рівні розв'язана актуальна для педагогічної та вікової психології проблема. Дисертація відповідає вимогам ДАК МОН України до кандидатських дисертацій, а дисертантка Світлана Іванівна Канюка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Офіційний опонент –

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя

А.М. Горянська
Підпис *А.М. Горянська*
Засвідчую: *С.М. Терещук*
Зав. канцелярією *С.М. Гавриш*